

EL POLÍTIC I LA MODERACIÓ

EL PUNT MITJÀ EXPRESSA LA VIRTUT EN L'ÈTICA A NICÒMAC.

En Aristòtil la teoria ètica i la teoria política són inseparables, l'home és un «animal tendent a la polis» [‘politikon zoon’] de manera que els hàbits ètics són també hàbits polítics. Conduir-se un mateix i conduir virtuosament la ciutat consisteix igualment actuar mogut per la prudència, per l'equitat, més que no pas per criteris d'estricta justícia legal (formal). D'aquí la importància de governar cercant el «punt mitjà», com a criteri d'equilibri.

Per comptes de governar guiat per un suposat saber superior, més o menys sublim, com el que havia proposat Plató en la teoria del filòsof-rei, la proposta d'Aristòtil consisteix a fer-ho d'una manera «normal», prudent, fugint dels excessos. El fracàs de Plató en els seus viatges a Sicília per tal d'aconsellar el tirà de Siracusa segurament havia fet rumiar Aristòtil i per a ell resulta molt clar que de la mateixa manera que la dialèctica platònica és una falsa ciència (perquè no hi ha cap manera objectiva de saber si l'ànima d'en Pau és més perfecta que la d'en Pere), també el govern segons el sublim, que tant agradava a Plató, resulta en la realitat menys eficaç que el govern prudent, moderat. **El criteri del «punt mitjà» és també un criteri de concòrdia política.**

Al Llibre II (cap 9, § 2) de l'Ètica a Nicòmac, Aristòtil ens diu que «ésser dreturer és una tasca» [‘ergon’; seguim la traducció de Josep Batalla per a la Fundació Bernat Metge], recollint una tesi que provenia d'Hesíode i de Simònides i que no era estranya a Plató (*Protàgores*, 339 b). Aquesta tasca demana l'experiència (instrucció) que s'assoleix al llarg d'una vida: ens fem morals aprenent a domesticar la passió; per anar per la vida és tan inútil agarrar un batistot com arrugar el melic. L'important és aprendre de l'experiència; per això, segons Aristòtil, els joves no són bons per debatre d'ètica ni de política («el jove no és un deixeble idoni per a la política, car li manca experiència de les accions que configuren la vida, a partir de les quals i sobre les quals raona la política», Llibre 1, cap 1, § 18). Qui vulgui discutir haurà d'argumentar des de l'autodomini, perquè només amb autocontrol s'arriba a capir la justa mesura de les coses. El terme mitjà és el criteri d'harmonia i aprendre a captenir-se harmònicament és la finalitat de l'educació del ciutadà. Només evitant les passions aprendrem a evitar les passions i centrar-nos en el «normal», que Aristòtil identifica amb el «moderat».

En el nivell de la política, l'horitzó del terme mitjà ha de ser el del sentit comú perquè és el punt de l'equilibri i de l'equitat. La ciutat que vulgui viure en pau ha de ser justa i, per tant, fugir dels extrems. Per això Aristòtil afirma que a l'hora de governar-se un mateix i de governar la ciutat «no s'ha de considerar tota tesi ni tot problema», on la paraula 'considerar' s'ha d'entendre com 'interessar-se' o 'posar a debat'. A la POLÍTICA, Aristòtil insisteix molt en la idea que una societat no pot sobreviure si constantment ho està debatent tot. En un llenguatge modern es podria dir que per establir la convivència hi ha algunes coses que han de quedar fora de debat (bàsicament els drets que estableix la Constitució). Aquesta és una tesi que posteriorment ha estat central en les societats liberals i que té una formulació molt coneguda en un vot dissident a una sentència del Tribunal Suprem Nord-americà que va fer el jutge Robert Jackson (1943): «... la Constitució és allò sobre el que no es vota; o millor, amb referència a les constitucions democràtiques és allò que no es vota perquè en el seu origen ja ha estat votat d'una vegada per sempre».

Un aristotèlic dirà sempre que la moderació i el terme mitjà impliquen deixar fora del debat temes que queden fora del sentit comú, del realitzable o del factible. Això no significa que en nom de la justa mesura calgui passar de puntetes sobre les qüestions espinoses tan sols perquè ens acabariem barallant, o que se n'hagi de parlar d'una manera tan ambigua que a fi de comptes mai no s'arribi a actuar. Els

problemes s'han d'afrontar; però, des d'un punt de vista aristotèlic, cal fer-ho buscant exclusivament els millors arguments, els arguments comprensibles, ben construïts i que puguin ser compartits. Hi ha moltes qüestions polítiques que s'empantaneguen perquè s'argumenten de forma passional, i aquesta manera d'enfocar el debat les torna irresolubles. Per això una ètica i una política de model aristotèlic actua amb un mètode: el de cercar sempre el punt mitjà, l'equitat. **Són les opinions més comunes les que formen l'àmbit normal de la reflexió de la col·lectivitat.** Intentar construir una argumentació amb una certa unitat, amb una continuïtat en les idees, amb una progressió en el coneixement, significa també evitar arguments fora de lloc per immoderats.

El problema d'un model de governació basat en el «normal», i en la tria prudent del terme mitjà, és que la noció mateixa de 'normalitat' demana una societat homogènia (com van ser la societat grega o la cristiana fins a la revolució industrial) i uns ciutadans de «*fortuna regular*» (ni massa rics, ni massa pobres) que comparteixen un consens social bàsic sobre normes i valors que en les societats postindustrials ja no existeix. Avui no tothom estaria d'acord en què és una família 'normal', per exemple. ¿És normal ser homosexual?, ho és drogar-se? Aquestes qüestions estan al centre del debat social i de cap manera generen un consens, en la mesura que el respecte per les opcions personals està en la base de les societats democràtiques: l'autonomia moral, que en la formulació vigent és un dret moral i polític bàsic era un concepte desconegut a Grècia.

Però la lectura del concepte aristotèlic de prudència i terme mitjà es pot fer també en altres termes. Ser «*normal*» es pot entendre també en el sentit de ser 'coherent', raonant de manera ordenada, prescindint de les passions, és a dir, prescindint de tot el que ultrapassa la raó humana. De la mateixa manera que en la FÍSICA, Aristòtil havia diferenciat entre un moviment «natural» (segons l'ordre de les coses) i un moviment «violent» (contrari a l'ordre de les coses, per exemple quan un sòlid puja per comptes de baixar), també la conducta humana ha de ser natural; l'ésser racional no ha de fer res absurd o incoherent. És aquesta la tesi del Llibre II de l'ÈTICA A NICÒMAC. «La virtut ha d'imposar la seva mesura damunt les emocions que l'ànima pateix quan sent plaer o dolor» (Batalla). Aquest no pot ser un compromís tebi, sinó una línia de conducta que implica elevar-se més enllà de les actituds extremistes. I això és el que ha d'aprendre el bon polític, però també el bon ciutadà. Quan assolim l'hàbit de ser coherents i davant cada situació aprenem a situar-nos en el terme mitjà, llavors som morals. «*No hi ha excés ni mancança en el terme mitjà*» perquè és el que dona coherència de l'acció.